

Katalog lokalnih vodovodnih sistema u Bosni i Hercegovini

Ovaj Projekt finansira
Evropska unija

Katalog lokalnih vodovodnih sistema u Bosni i Hercegovini

1. Uvod

Svrha publikacije “Katalog lokalnih vodovodnih sistema u Bosni i Hercegovini” je predstavljanje različitih modela upravljanja na koje se nailazi u vodovodnim sistemima u ruralnom području Bosne i Hercegovine. Suštinu publikacije čini opis deset primjera upravljanja lokalnim vodovodima, koji su prikupljeni u toku rada na projektu “Voda za sve”. Opisani primjeri analizirani su u odnosu na elemente dobrog upravljanja, uz korištenje saznanja i rezultata šireg istraživanja, koje je provedeno u okviru pomenutog projekta u periodu 2016–2017. godine.

Za dublje razumijevanje specifičnosti funkcionisanja lokalnih vodovoda, praktičarima i stručnjacima u sektoru vodosnabdijevanja preporučuje se da nakon čitanja ovog kataloga više informacija potraže u projektnim publikacijama: studija “Vodosnabdijevanje u ruralnim područjima Bosne i Hercegovine: ključna pitanja i preporuke za poboljšanja” i “Priručnik za legalizaciju, izgradnju, upravljanje i sanitaciju u lokalnim vodovodima”. Publikacije su dostupne na web-stranicama: www.mdpinicijative.ba/publikacije i www.aquasanbih.ba.

Projekat “Voda za sve” finansirala je Evropska unija, a implemtilirali su ga Centar za menadžment, razvoj i planiranje iz Doboja i Aquasan mreža u B&H iz Bihaća u periodu 2016–2018. godina. Dugoročni cilj projekta je da se znatno poveća pravedan pristup sigurnoj i dostupnoj vodi za piće za sve građane Bosne i Hercegovine. Projekat je proistekao iz realne potrebe da se u ruralnim područjima uspostave adekvatni sistemi za operativno upravljanje i kontrolu kvaliteta usluge vodosnabdijevanja, odnosno da se obezbijedi poštivanje prava na vodu.

Prema podacima istraživanja iz 2016. godine, 34% ukupnog stanovništva Bosne i Hercegovine – uglavnom stanovništvo u ruralnim područjima – nema pristup kontrolisanim izvorima vode za piće. Od toga 28% stanovnika se oslanja na lokalne vodovodne sisteme, a 6% na individualne izvore vode. Lokalni vodovodni sistemi često nemaju osiguran stručni nadzor, pa se u praksi nailazi na mnoge poteškoće, od kojih je najozbiljniji problem isporuke vode koja nije u skladu sa standardima vode za piće.

Ulogu operatera za pružanje komunalne usluge vodosnabdijevanja u Bosni i Hercegovini vrše različita tijela. U ovom katalogu nalazi se opis deset lokalnih vodovoda, kojima upravlja pet različitih operatera: javna komunalna preduzeća, privatna preduzeća, mjesne zajednice, udruženja građana i neformalne grupe građana. Navedeni primjeri nisu idealni modeli upravljanja, ali svaki sadrži elemente efikasnog i transparentnog upravljanja, koji su u skladu s principima dobre uprave.

Na osnovu odabranih primjera vodovodnih sistema u Katalogu može se saznati više o postojećim načinima pružanja usluge vodo-

snabdijevanja u selima. Predložene mjere za poboljšanje rada lokalnih vodovoda mogu poslužiti lokalnim operaterima i vlasnicima vodovodnih sistema da uvedu elemente dobre prakse u proces pružanja usluga vodosnabdijevanja. Smjernice iz ove publikacije mogu poslužiti i za procjenu usklađenosti pojedinačnih vodovodnih sistema sa standardima dobre uprave u domenu pružanja komunalne usluge vodosnabdijevanja.

Pored uvoda, Katalog sadrži tri poglavlja i prilog. U drugom poglavlju istaknute su ključne performanse dobrog upravljanja lokalnim vodovodnim sistemima u kategorijama: vlasništvo, operativno upravljanje i finansijsko upravljanje. Treće poglavlje sadrži osvrt na postojeće stanje upravljanja lokalnim vodovodima po ključnim performansama dobrog upravljanja iz prethodnog poglavlja. U četvrtom poglavlju je rezime o prednostima i nedostacima pojedinih modela upravljanja sa prioritarnim mjerama za poboljšanja. U Prilogu Kataloga prezentovano je deset kartica sa primjerima upravljanja lokalnim vodovodnim sistemima, kao i tabelarni pregled performansi opisanih vodovodnih sistema.

2. Osnovne karakteristike dobrog upravljanja lokalnim vodovodnim sistemima¹

2.1. Vlasništvo

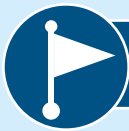
Vlasnički odnosi podrazumijevaju mnoga prava, poput prava posjedovanja, korištenja i raspolaganja lokalnim vodovodnim sistemom, ali i obavezu odlučivanja o svim pitanjima koja se tiču sistema. Kompleksni vlasnički odnosi javljaju se kada postoji više investitora lokalnih vodovodnih sistema, bilo da je u pitanju nekoliko fizičkih lica, više pravnih lica ili kombinacija fizičkih i pravnih lica. Suvlasnički odnosi uređuju se ugovorom u skladu s važećim propisima o stvarnim pravima.

Uređeno pitanje vlasništva nad vodovodnom mrežom i pratećim infrastrukturnim objektima u fazi izgradnje lokalnih vodovodnih sistema smatra se ključnim preduslovom za kasnije regulisanje korištenja, upravljanja i održavanja vodovodnih sistema.

1

Za više detalja o pomenutim karakteristikama dobrog upravljanja lokalnim vodovodnim sistemima vidjeti:

- Mišić Mihajlović, S., Mureškić, E., Pehadžić, J., Rokvić, S. i Smiljanić, M. (2017), Vodosnabdijevanje u ruralnim područjima Bosne i Hercegovine: ključna pitanja i preporuke za poboljšanja, Dobo: Centar za menadžment, razvoj i planiranje – MDP Inicijative Dobo.
- Delalić, M., Dojčinović, M. i Uljić, M. (2017), Priručnik za legalizaciju, izgradnju i upravljanje u lokalnim vodovodima. Dobo: Centar za menadžment, razvoj i planiranje – MDP Inicijative Dobo.

JKP „Vrhplje“,
Sanski Most

„Maoča-Palučak-Rovine“,
Živinice

„Ristovac“,
Čelinac

„Krečane“,
Visoko

„Osječani“,
Doboj

2.2. Operativno upravljanje

Operativno upravljanje lokalnim vodovodom podrazumijeva odlučivanje i primjenu odluka o svim pitanjima važnim za održivo funkcionisanje vodovoda: definisanje pravila za priključivanje pravnih i fizičkih lica koja nisu učestvovala u izgradnji vodovoda; donošenje odluke o visini naknade za priključak na vodovod; donošenje odluke o visini naknade za utrošenu vodu; održavanje vodovoda od kaptaže do šahta; kontrolisanje namjenskog i racionalnog korištenja vode iz vodovoda; vođenje evidencije o svim korisnicima vodovoda, naplati, mjerama za održavanje i druga pitanja. Ukoliko vlasnici procijene da nemaju kapacitet za upravljanje lokalnim vodovodom, oni mogu određene poslove povjeriti drugim licima (najčešće komunalnom preduzeću ili privrednom subjektu). Osnovne karakteristike dobrog operativnog upravljanja su:

Regulisan ugovorni odnos između vlasnika i operatera vodovodnog sistema podrazumijeva da se ugovorom definišu prava i obaveze obiju strana, a naročito je važno regulisati obaveze operatera u vezi sa ispitivanjem kvaliteta isporučene vode, izrade poslovnih planova, izvještavanja, odobravanja cijene vode i cijene priključka za nove korisnike, i slično.

Regulisan ugovorni odnos između operatera i korisnika znači utvrđivanje prava i obaveze operatera za pružanje usluga vodosnabdijevanja, kao i prava i obaveze korisnika (npr. definiše se standard usluge, uslovi plaćanja za priključak i utrošenu vodu, pravila za racionalno korištenje vode).

Redovno ispitivanje ispravnosti vode za piće je obaveza propisana Pravilnikom o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 43/10, 30/12) i Pravilnikom o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, br. 75/15). Laboratorijsko ispitivanje zdravstvene ispravnosti vode za piće obuhvata fizičku, fizičko-hemijsku, hemijsku, mikrobiološku i adiološku analizu. Troškove za redovna ispitivanja treba izmiriti iz cijene vode, odnosno treba te troškove predvidjeti prilikom kalkulacije cijene usluge.

Redovno izvještavanje operatera prema vlasniku i korisnicima je ključni preduslov za adekvatan nadzor vlasnika nad radom operatera lokalnih vodovodnih sistema. Iako obaveza podnošenja izvještaja nije detaljno i jasno utvrđena važećim propisima, ipak je ovaj aspekt važna karakteristika transparentnih i održivih vodovodnih sistema.

2.3. Finansijska održivost

Dobro upravljanje može se obezbijediti uz uslov da je vodovodni sistem finansijski održiv. To znači da se obezbjeđuju dovoljna sredstva za:

- **operativne troškove** rada vodovodnog sistema – troškovi angažmana zaposlenih osoba, troškovi električne energije, redovno tretiranje vode, troškovi materijala za sitne popravke i održa-

vanje vodovoda, zakup poslovnih prostorija, knjigovodstveni troškovi i slično;

- **investiciono održavanje** – redovna zamjene infrastrukture nakon što joj istekne predviđeni vijek trajanja (vijek vodovodne mreže i pratećih građevinskih objekata, bez mašinskih elemenata, procjenjuje se na 50 godina, što znači da je svake godine potrebno obezbijediti sredstva u visini od 2% vrijednosti mreže kako bi mreža mogla da bude zamijenjena kad se za to ukaže potreba).
- **kapitalne investicije** – proširenje postojeće infrastrukture (proširenje vodovodne mreže, izgradnja novih vodozahvata, rezervoara, sistema za prečišćavanje vode i slično) radi povećanja broja korisnika ili poboljšanje kvaliteta vodosnabdijevanja postojećih korisnika.

Ključne karakteristike finansijski održivih vodovodnih sistema su:

- **sredstva za operativne troškove obezbjeđuju se iz cijene usluge;**
- **cijena usluge vodosnabdijevanja određuje se na osnovu izmjerene količine isporučene vode i kalkulacije stvarnih troškova poslovanja sistema;**
- **operater zapošljava profesionalno osoblje za održavanje sistema;**
- **sredstva za finansiranje investicionog održavanja i kapitalnih investicija blagovremeno se planiraju i uspješno obezbjeđuju.**

* * *

Nakon kratkog opisa osnovnih karakteristika dobrog upravljanja lokalnim vodovodima, u narednom dijelu Kataloga je osvrt na postojeće stanje upravljanja lokalnim vodovodima prema prethodno pojašnjenim karakteristikama.

3. Opis postojećeg stanja

Vlasništvo: Izjave operatera² ukazuju na činjenicu da je vlasništvo veoma raznoliko – vlasnicima se smatraju jedinice lokalne samouprave, mjesne zajednice, udruženja građana, privatna preduzeća i korisnici vodovoda (kao grupe pojedinaca). U najvećem broju slučajeva vlasništvo nije pravno regulisano i ovaj aspekt potrebno je poboljšati.

U širem istraživanju 2016. godine utvrđeno je da dvije trećine lokalnih vodovodnih sistema u Bosni i Hercegovini funkcioniše na neformalan način – bez obavezujuće dokumentacije i dozvola, što predstavlja poteškoće za uspostavu adekvatnog operativnog i finansijskog upravljanja.

Ugovorni odnos između vlasnika i operatera vodovodnog sistema. Iz primjera deset opisanih lokalnih vodovodnih sistema

2

U opisima lokalnih vodovodnih sistema u ovom katalogu operateri su odgovarali na pitanje “Ko se smatra vlasnikom vodovodnog sistema?”, bez podnošenja dokaza o uknjižavanju vlasništva.

„Kotorsko“,
Doboj

„Došći“,
Sanski Most

„Rossa“ d.o.o.,
Tešanj

„Paležnica“, Doboj

„Lipnica“,
Kakanj

zaključuje se da vlasnici načešće i upravljaju sistemom. Jedino u primjeru u kojem je vlasnik vodovodnog sistema jedinica lokalne samouprave, lokalne vlasti donijele su odluku kojom je upravljanje povjereno javnom komunalnom preduzeću.

Ugovorni odnos između operatera i korisnika. U navedenim sistemima, u osam primjera sklopljeni su ovi ugovori i oni predstavljaju dobre prakse. Preostala dva sistema – jedna mjesna zajednica i jedna neformalna grupa građana nemaju sklopljene ugovore s korisnicima. U pogledu ove karakteristike upravljanja rezultati šireg istraživanja pokazali su da u bosanskohercegovačkoj praksi javna komunalna preduzeća i privatna preduzeća u pravilu sklapaju ugovore s korisnicima, dok mjesne zajednice, udruženja građana i neformalne grupe građana rjeđe primjenjuju ovu praksu.

Redovno ispitivanje ispravnosti vode za piće. U većini opisanih slučajeva u Katalogu je evidentirana dobra praksa periodičnog ispitivanja kvaliteta vode. Međutim, u pojedinim sistemima uočen je problem finansiranja propisanog broja laboratorijskih ispitivanja vode iz sredstava prikupljenih od korisnika. Rezultati opsežnijeg istraživanja u Bosni i Hercegovini pokazuju da je ovo najslabiji segment upravljanja, kojem treba posvetiti posebnu pažnju.

Redovno izvještavanje operatera prema vlasniku i korisnicima. U naznačenim primjerima upravljanja svi operateri redovno sačinjavaju i objavljuju operativne i finansijske izvještaje najmanje jedanput godišnje. Prema nalazima šireg istraživanja, redovno izvještavanje smatra se dobrom praksom većine operatera u bosanskohercegovačkoj praksi: javna komunalna preduzeća poštuju obaveze izvještavanja prema jedinicama lokalne samouprave agenciji za vode i zavodu za statistiku; mjesne zajednice i grupe građana izvještavaju prema internim upravljačkim strukturama (upravni ili nadzorni odbori mjesnih zajednica i udruženja građana), a u nekim slučajevima i prema jedinicama lokalne samouprave; privatna preduzeća podnose izvještaje agenciji za vode i resornoj inspekciji.

Sredstva za operativne troškove. U opisanim vodovodnim sistemima ova sredstva u cijelosti se obezbjeđuju iz cijene usluge. U sedam sistema stopa naplate je veća od 90% i operateri izjavljuju da za operativno upravljanje ne moraju tražiti dodatne izvore finansiranja. Međutim, iz cijene usluge oni ne mogu finansirati troškove investicionog održavanja i kapitalnih investicija; svi operateri računaju na finansijsku podršku organa vlasti i donatora.

Cijena usluge vodosnabdijevanja. Određuje se na osnovu izračunatih stvarnih troškova u devet navedenih primjera. Dobru praksu očitavanja vodomjera primjenjuje devet opisanih sistema, a samo jedan ne obračunava vodu na osnovu očitavanja vodomjera (radi se o neformalnoj grupi građana). Visinu cijene odobravaju nadležni organi – jedinice lokalne samouprave ili upravljačka tijela operatera. U širem području BiH, u praksi se nailazi na različite pristupe za određivanje cijene vode i naplatu (npr. u nekim slučajevima usluga se ne naplaćuje redovno; ukoliko nisu instalirani vodomjeri, potrošači plaćaju paušalne iznose, nezavisno od količine

potrošene vode; cijenu vode operateri često postavljaju samostalno, bez procedure odobranja od nadzornog organa, itd.).

Profesionalno osoblje. Na održavanju većine opisanih vodovodnih sistema zaposleno je profesionalno osoblje. Operateri zapošljavaju u prosjeku jednu do tri osobe za administrativne i tehničke poslove, a prema potrebi angažuju treća lica (stručnjake za projektovanje, radnike ili firme za otklanjanje većih kvarova). Od deset navedenih sistema, dva operatera – udruženja građana nemaju profesionalno zaposlena lica, a osobe koje održavaju vodovodne sisteme rade na volonterskoj osnovi.

Sredstva za finansiranje investicionog održavanja i kapitalnih investicija. Ova sredstva obezbjeđuju se iz različitih izvora. Nijedan operater u navedenim primjerima ne može ta sredstva obezbijediti iz cijene usluge. Situacija je slična u drugim lokalnim vodovodima u Bosni i Hercegovini, te se osjeća nedostatak namjenskih fondova javnih institucija koji bi omogućili sistematsku izgradnju i redovnu plansku rekonstrukciju sistema vodosnabdijevanja na selima.

4. Zaključak: Mjere za poboljšanje rada operatera lokalnih vodovodnih sistema

Na osnovu primjera u ovom katalogu i opsežnije analize poslovanja operatera lokalnih vodovoda, provedene u projektu “Voda za sve”, izvedeno je nekoliko zaključaka o prednostima i nedostacima pojedinih modela upravljanja, sa prioritnim mjerama za poboljšanja:

Javna komunalna preduzeća imaju najveći kapacitet za planski pristup operativnom upravljanju, naročito za kontrolu kvaliteta isporučene vode. Međutim, poboljšanja su potrebna u slučajevima u kojima ova preduzeća sporo reaguju prilikom otklanjanja kvarova i gdje ne uzimaju u obzir specifičnosti lokalnih vodovoda prilikom obračuna cijene usluge i komunikacije s korisnicima.

Privatna preduzeća imaju solidan kapacitet za redovno izvještavanje, brze popravke i redovno ispitivanje kvaliteta vode. Osnovna mjera za poboljšanje rada odnosi se na poboljšanje transparentnosti prilikom određivanja i odobranja cijena za uslugu vodosnabdijevanja i priključke, jer privatna preduzeća često postavljaju visoke cijene, koje većina domaćinstava ne može priuštiti.

Mjesne zajednice, udruženja građana i neformalne grupe građana, prema mišljenju korisnika, pružaju kvalitetnu uslugu vodosnabdijevanja. Budući da uživaju povjerenje korisnika, koji su često i vlasnici sistema, ovi operateri imaju potencijal za pružanje usluga u skladu sa propisanim standardima. Ključne mjere za poboljšanja odnose se na precizno regulisanje (su)vlasničkih odnosa, registrovanje pravnog lica (kada su operateri neformalne grupe građana), definisanje ugovora sa korisnicima, instaliranje vodomjera, redovno ispitivanje kvaliteta vode i transparentno izvještavanje.

MODEL UPRAVLJANJA:
GRUPA GRAĐANA

Lokalni vodovod "Ristovac" u opštini Čelinac

Opšti podaci o vodovodu

Vodovod „Ristovac“ Stara Dubrava u opštini Čelinac opslužuje naseljeno mjesto Stara Dubrava i dio naselja Vijačani Gornji. Vodovod je izgrađen 1985. godine sredstvima samodoprinosu građana i sredstvima tadašnjeg Javnog predućea „Vodoprivreda“ BiH. Za vodovod je urađena projektna dokumentacija i izdata građevinska dozvola 1985. godine, a 2002. urađen je projekat i izvršena rekonstrukcija sistema. Rekonstrukcijom je obuhvaćena izgradnja osnovnih cjevovoda, izgrađeni su priključni šahtovi za više domaćinstava i postavljeni na javnim površinama tako da je lako omogućeno isključivanje neplatiša i isključenja zbog eventualnih kvarova. Vodovod se sastoji od dva kaptirana izvorišta, pumpne stanice, rezervoara zapremine 700 m³, od toga 500 m³ korisne zapremine, i vodovodne primarne i sekundarne mreže.

Broj priključenih domaćinstava je 320, a priključeni su javni i privredni objekti: osnovna škola, ambulanta, zdravstvene i uslužne radnje, željeznička stanica i pošta. Vodu iz navedenog vodovoda koristi oko 1100 stanovnika.

Zbog ograničenih budžetskih sredstava samo jednom godišnje se uzima uzorak vode na mikrobiološku analizu, a dosadašnji rezultati ovih analiza uglavnom su ukazivali na vodu lošeg kvaliteta. Zbog povećanog pritiska u primarnom cjevovodu dolazi do čestih kvarova i pucanja mreže kada se prilikom popravke kvara vrši isključenje koje ponekad traje i po nekoliko dana.

Vlasništvo

Vlasništvo ovog vodovoda nije nigdje uknjiženo.

Upravljanje vodovodom

Jedinica lokalne uprave je svojom odlukom regulisala upravljanje seoskim vodovodima, odnosno način izbora Odbora za upravljanje i njegovu verifikaciju. U slučajevima kad Odbor ne funkcioniše, njegovu ulogu preuzima Savjet mjesne zajednice. U skladu sa pomenutom odlukom, vodovodom „Ristovac“ upravlja Odbor kojeg imenuje natpolovični broj korisnika, uz verifikaciju Savjeta mjesne zajednice.

Odlukom o seoskim vodovodima je predviđeno da se ugovori sklapaju sa svakim korisnikom, ali u vodovodu „Ristovac“ nisu sačinjavani. Potrošnja se redovno očitava putem vodomjera, koji su u zajedničkom šahtu, uglavnom na javnim površinama i više njih za nekoliko domaćinstava. Naplativost je oko 90%, a za neplatiše isključenja se vrše u priključnim šahtovima. Kvarove otklanja stalno angažovano lice po ugovoru, a plaćeno je iz prikupljenih sredstava za potrošnju vode. Uzorkovanje vode za mikrobiološke analize vrši se jedanput godišnje i plaća se iz budžeta opštine. Izvještaj o radu za prethodnu godinu podnosi se Zboru korisnika do 31. marta tekuće godine.

U sistemu inspeksijskog nadzora, a i kod drugih mjera i radnji, ni Odbor ni Savjet mjesne zajednice nisu ni fizičko ni pravno lice, tako da se u slučaju potrebe protiv njih ne može voditi postupak.

Finansijsko upravljanje

Zbor korisnika je ranijih godina na osnovu grube kalkulacije izglasao cijenu od 1 KM/m³ utrošene vode. Odluku o cijeni priključne takse donosi Odbor. Za sada se osnovni operativni troškovi uspijevaju izmiriti. Prikupljenim sredstvima se slobodno raspolaže i opština tu nema uticaja. Međutim, kod većih kvarova interveniše opština, jer amortizacija nije ukalkulisana u cijenu vode. Kapitalne investicije se planiraju iz kreditnih sredstava opštine. Finansijski plan se podnosi Zboru korisnika do 31. marta za prethodnu godinu.

Za rad na održavanju sistema stalno su angažovana dva lica, jedno za održavanje i jedno za očitavanje vodomjera i naplatu.

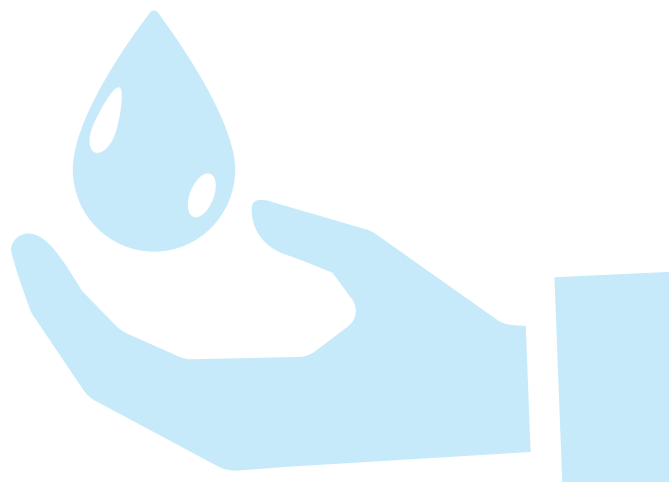
Mjere za poboljšanje rada vodovoda

Najvažnije mjere koje bi doprinijele poboljšanju rada vodovoda „Ristovac“ su:

- uraditi tehnički projekat i izvršiti sanaciju postojećih kaptaza koje su u lošem stanju u pogledu lakog pro-

dora površinskih voda, kao i mjera za sprečavanje namjernog ili nehotečajnog zagađenja;

- vršiti redovne analize zdravstvene ispravnosti vode za piće, a zbog uočene opasnosti od nastanka epidemije potrebno je ugraditi sistem za automatsko hlorisanje vode;
- ugraditi regulacione ventile za snižavanje pritiska u mreži za određene dijelove naselja čime bi se smanjili troškovi održavanja, jer zbog velikog pritiska u nekim dijelovima naselja dolazi do čestog pucanja vodovodne mreže pa tako kod većih kvarova njihovo otklanjanje traje i po nekoliko dana.

MODEL UPRAVLJANJA:
MJESNA ZAJEDNICA

Lična karta vodovoda "Došći" u opštini Sanski Most

Opšti podaci o vodovodu

Lokalni vodovod „Došći“ u opštini Sanski Most izgrađen je u periodu 1971–1973. godine. Rekonstrukcija sistema izvršena je 1998, a naplata utrošene vode od korisnika uvedena je 1999. godine. Na vodovod je priključeno 113 korisnika, odnosno 350 stanovnika. Voda je zdravstveno ispravna i isporučuje se u kontinuitetu – bez restrikcija. Vodovod ne posjeduje ni građevinsku ni upotrebnu dozvolu.

Vlasništvo

Vlasnik vodovodne mreže i infrastrukturnih objekata je mjesna zajednica Kamengrad. Vlasništvo je regulisano Odlukom Zbora građana mjesne zajednice o izgradnji, vlasništvu i prostoru kojeg vodovod pokriva.

U toku je izrada projekta izvedenog stanja, te je izabrana komisija koju čine tri člana: predstavnik opštine, predstavnik lokalnog vodovoda i predstavnik JKP „VIK“ Sanski Most. Komisija će zajedno s projektom izvedenog stanja izvršiti konačnu procjenu vrijednosti lokalnog vodovodnog sistema. U daljim koracima donosi se odluka o prenosu lokalnog vodovoda opštini Sanski Most. Opština putem Opštinskog vijeća daje vodovod na korištenje i upravljanje JKP „VIK“ d.o.o. Sanski Most, koji se potom unosi u knjige preduzeća. Na sastanku Skupštine mjesne zajednice donijeta je odluka da su mještani Došća saglasni sa ovim koracima.

Upravljanje vodovodom

Vodovodom upravlja Savjet mjesne zajednice (7 članova) koji ima funkciju upravnog odbora i promjenljivog je karaktera (mijenja se svake 4 godine izborom novog savjeta). Predsjednik Savjeta mjesne zajednice je i predsjednik Upravnog odbora, dok mjesna zajednica ima status pravnog lica i odgovorno lice u pravnom licu je predsjednik Savjeta mjesne zajednice. Za upravljanje vodovodom u mjesnoj zajednici je donijeto nekoliko odluka: Odluka o početku obračuna potrošnje vode; Odluka o izgradnji vodovoda; Odluka o iznosu cijene vode po kubnom metru; Odluka o angažmanu lica koja obavljaju poslove u vezi s vodovodom; Pravilnik o potrošnji i korištenju vode i Odluka o refundiranju uložених sredstava za izgradnju vodovoda.

Savjet mjesne zajednice nije sklopio ugovore s korisnicima usluge vodosnabdijevanja. Obračun potrošnje vode vrši se jedanput mjesečno očitavanjem vodomjera potrošača, a postoje slučajevi gdje se u zajedničkim šahtovima nalazi više vodomjera. Šahtovi su uglavnom izmješteni na javne površine, a za šahtove na privatnom zemljištu obezbijedena je saglasnost vlasnika da se dozvoljava pristup šahtu u svakom trenutku. Naplativost je zadovoljavajuća, preko 95%, tako da isključenja neplatiša nije bilo.

Kvarove otklanja lice zaduženo za održavanje vodovodne mreže, a u slučaju većih kvarova ili obimnijeg posla angažuju se dodatna lica za rad. Lice zaduženo za besprijekoran rad vodovoda obavlja sve poslove u vezi sa:

popisom vodomjera, obračunom potrošnje, izradom i isporukom računa za vodu, naplatom potrošnje, rješavanjem sporova, pravnim poslovima, nabavkom reprof materijala, evidencijom korisnika, održavanjem mreže vodovoda, saniranjem kvarova, svakodnevnim kontrolisanjem izvorišta i aparata za dezinfekciju vode (hlorinator), očitanjem vodomjera, referisanjem Savjetu mjesne zajednice, podnošenjem završnog računa vodovoda i obavljanjem svih ostalih poslova.

Ispravnost vode za piće vrši kantonalni Zavod za javno zdravstvo, analiza se vrši redovno svaka tri mjeseca, a prema potrebi se obavljaju i dodatne analize vode – mikrobiološka i fizičko-hemijska analiza.

Administrativni radnik na redovnom sastanku Savjeta mjesne zajednice podnosi izvještaj o vodovodu (kvalitet vode, količina, fakturisani iznos, naplaćena sredstva, ostale pravne stvari), Savjet taj izvještaj usvaja i prezentuje ga Zboru građana te u pisanoj formi dostavlja svakom potrošaču na uvid.

Finansijsko upravljanje

Cijena vode je 1,00 KM/m³, te paušal od 1,00 KM po domaćinstvu mjesečno za naknadu osobi koja održava vodovod. Cijena usluge vodosnabdijevanja utvrđena je nakon rekonstrukcije vodovoda i ponovnog puštanja u funkciju 1998. godine, testiranja izdašnosti izvora, analize visinskih nivoa i prosjeka potrošnje, i na osnovu prvog popisa vodomjera 1999. godine. Prilikom određivanja cijene uzeti su u obzir rashodi koje je potrebno iz-

miriti za samoodrživi projekat lokalnog vodovoda. Zbor građana je prihvatio ponuđenu cijenu po kubnom metru vode uz obračun paušala za naknadu osobi zaduženoj za besprijekorno funkcionisanje vodovoda. Cijena priključka je određena na osnovu ukupnog iznosa koštanja projekta, kad su obezbijeđena sredstva drugih nivoa i konačno utvrđena finansijska konstrukcija.

Cijena koju plaćaju korisnici može pokriti osnovne operativne troškove i time je vodovod finansijski nezavisan. U vodovodu se planira izgradnja filter-stanice ako se dobiju donacije od viših nivoa vlasti.

Finansijski izvještaj se pravi godišnje i podnosi se Savjetu mjesne zajednice, a potom ga usvaja Zbor građana i dostavlja nadležnoj opštinskoj službi za dalje izvještavanje.

Mjere za poboljšanje rada vodovoda

Najvažnije mjere koje bi doprinijele poboljšanju rada vodovoda „Došći“ su:

- potpisivanje ugovora s korisnicima;
- izgradnja filter-stanice;
- usvajanje odluke o isključenju korisnika koji redovno ne izmiruju svoje obaveze.

MODEL UPRAVLJANJA: UDRUŽENJE GRAĐANA

Lokalni vodovod "Kotorsko" – na području grada Doboja

Opšti podaci o vodovodu

Lokalni vodovod „Kotorsko“ na području grada Doboja opslužuje naselja Kotorsko i Šešlije. U bliskoj budućnosti planira se priključenje dijelova naselja Bukovac i Johovac, na osnovu zahtjeva stanovnika tih naselja. Vodovod je izgrađen 1974, a rekonstruisan 1986. godine (novi bunar) i 2015. godine (crpna stanica rekonstruisana nakon poplave). Na vodovod je priključeno 840 domaćinstava, odnosno oko 1000 stalno naseljenih stanovnika. Voda je zdravstveno ispravna i snabdijevanje je redovno. Vodovod je izgrađen prije rata i tada su dobijene sve potrebne dozvole (građevinska i upotrebna).

Vlasništvo

Nakon izgradnje vodovod je bio uknjižen na mjesnu zajednicu, ali dokumentacija o vlasništvu trenutno nije potpuna.

Upravljanje vodovodom

Vodovodom upravlja udruženje građana „Kotor“ (UG „Kotor“), registrovano u Sudu u Doboju. Savjet mjesne zajednice je svojom odlukom povjerio upravljanje vodovodnom udruženju „Kotor“. Sve potrebne odluke donosi Upravni odbor i Skupština UG „Kotor“ koje upravlja vodovodom.

Udruženje građana „Kotor“ ima ugovore s korisnicima usluge vodosnabdijevanja. Svako domaćinstvo ima vodomjer i redovno se vrši obračun potrošene vode. Naplativost je oko 80%, a neplatiše se tehnički mogu isključiti. Za održavanje mreže i otklanjanje kvarova u udruženju su stalno zaposleni jedan radnik i jedan pomoćni radnik. Budžet za otklanjanje kvarova obezbjeđuje se iz cijene vode. Kvalitet vode se redovno provjerava jedanput mjesečno na trima tačkama u sistemu (tačke uzorkovanja vode se svaki put mijenjaju).

Mjesečni izvještaji se podnose Upravnom odboru UG „Kotor“. Godišnji izvještaji se podnose Skupštini Udruženja i Zboru građana.

Finansijsko upravljanje

Cijena vode je 1,17 KM/m³ sa PDV-om za domaćinstva i 2,00 KM/m³ sa PDV/om za firme. Udruženje građana „Kotor“ je preuzelo cijenu od ranijeg operatera, koju su građani bili spremni da plate, a omogućava održivo poslovanje. Cijena priključka regulisana je odlukom Udruženja, ali se u karakterističnim slučajevima pregovara o cijeni priključka i donose odluke o popustima (npr. za domaćinstva koja su učestvovala u izgradnji) te za socijalno ugrožene kategorije i za javne institucije od interesa za zajednicu (pošta, škola).

U Udruženju su stalno zaposlene četiri osobe: (sekretar, inkasant, vodoinstalater, pomoćni radnik). Pored toga,

Udruženje ima sklopljen ugovor s knjigovodstvenom agencijom za redovno vođenje knjigovodstvenih poslova i izvještavanje Poreskoj upravi.

Iz cijene vode mogu se izmiriti osnovni operativni troškovi. Urađen je i plan sa prioriternim kapitalnim investicijama. Dio investicija izmiruje se iz sredstava prikupljenih od naplate vode, ali moraju se tražiti i donacije trećih strana.

Knjigovodstvena agencija pravi godišnji izvještaj za Poresku upravu. Izvještaj o finansijama predstavlja dio redovnih mjesečnih izvještaja (koji se podnose Upravnom odboru Udruženja) i godišnjih izvještaja (koji se podnose Skupštini Udruženja i Zboru građana).

Zahvaljujući volonterskom radu rukovodstva mjesne zajednice i UG „Kotor“, prevazilazi se nedostatak rukovodećeg kadra u Udruženju. Zahvaljujući tome, Udruženje je uspostavilo održivo poslovanje.

Problemi u vezi s naplatom rješavaju se medijacijom i uvode se niže cijene za socijalno ugrožene kategorije stanovništva i javne institucije od interesa za zajednicu (ambulanta, škola, pošta).

Mjere za poboljšanje rada vodovoda

Najvažnije mjere koje bi doprinijele poboljšanju rada vodovoda „Kotorsko“ su:

- izrada tehničkog projekta za rekonstrukciju potisnog cjevovoda, produžetak za naseljena mjesta Johovac i Bukovac;
- profesionalizacija rukovodećeg kadra u UG „Kotor“;
- nabavka alata i vozila za održavanje sistema;
- primjena mjera zaštite izvorišta u Kotorsku;
- ograđivanje crpne stanice i bunara.

MODEL UPRAVLJANJA: PRIVATNO PREDUZEĆE

Lična karta vodovoda "Osječani" – na području grada Doboja

Opšti podaci o vodovodu

Vodovod „Osječani“ na području grada Doboja uslugom vodosnabdijevanja pokriva mjesnu zajednicu Osječani. Izgrađen je 2004. godine i do danas je priključeno 368 domaćinstava sa oko 900 stanovnika. Voda je zdravstveno ispravna i isporučuje se u kontinuitetu, bez restrikcija. Vodovod posjeduje sve potrebne dozvole za rad.

Vlasništvo

Vlasnik vodovodne mreže je vodovod „Osječani d.o.o.“.

Upravljanje vodovodom

Vodovodom upravlja vodovod „Osječani d.o.o.“. Sa svim korisnicima sklopljeni su ugovori. Potrošnja vode obračunava se putem vodomjera, koji se nalaze u šahtovima u neposrednoj blizini potrošača. Naplativost je oko 50%, a svi sporovi o prinudnom isključivanju sa vodovodne mreže rješavaju se sporazumno ili pak sudskim putem. U slučaju manjih kvarova radnik/direktor preduzeća najčešće izlaze na lice mjesta i sami otklanjaju kvar. Ispravnost vode se redovno kontrolira jedanput mjesečno. Preduzeće podnosi izvještaje svim institucijama koje su zadužene za kontrolu rada preduzeća koje se bavi ovom djelatnošću (Statistika - APIF, Agencije za vode i drugi).

Finansijsko upravljanje

Cijena vode iznosi 1 KM/m³ i određena je na osnovu kalkulacije stvarnih troškova rada sistema. Preduzeće posluje sa troje zaposlenih: direktor, sekretarica i fizički radnik. Prema potrebi se angažuju i spoljni saradnici. Budući da je naplativost niska, jedva se pokrivaju operativni troškovi. Kapitalne investicije mogu se planirati jedino iz donacija za projekte, uz sufinansiranje. Finansijski izvještaj se redovno podnosi nadležnim institucijama (APIF i drugim).

Mjere za poboljšanje rada vodovoda

Najvažnije mjere koje bi doprinijele poboljšanju rada vodovoda „Osječani“ su:

- bolja podrška jedinice lokalne samouprave i policijske stanice pri rješavanju sporova oko isključivanja i zloupotrebe priključaka;
- olakšice za dobijanje povoljnih kredita kako bi se poboljšao rad i kvalitet pružanja usluga;
- proširenje obima usluga i otvaranje novih radnih mjesta u preduzeću.

MODEL UPRAVLJANJA: UDRUŽENJE GRAĐANA

Lična karta vodovodnog sistema MZ Paležnica Donja – na području grada Doboja

Opšti podaci o vodovodu

Vodovodni sistem MZ Paležnica Donja na području grada Doboja obezbjeđuje uslugu vodosnabdijevanja za stanovnike mjesne zajednice Paležnica Donja. Sistem je izgrađen u periodu 2014–2017. sa 30 priključenih domaćinstava, odnosno 120 stanovnika. Nekoliko domaćinstava iz susjednog sela tokom ljetnjeg perioda toči vodu u cisterne za svoje potrebe. Voda je zdravstveno ispravna i isporučuje se u kontinuitetu, bez restrikcija. U toku je pribavljanje građevinske dozvole za ovaj odvodni sistem.

Vlasništvo

Vlasnik vodovodne mreže je Udruženje građana „Paležnica“, Paležnica Donja, koje se pojavljuje kao investitor vodovoda (donacijama i ličnim učešćem učesnika). Veliki dio sredstava za izgradnju dobijen je iz budžeta Grada Doboja.

Upravljanje vodovodom

Vodovodom upravlja Udruženje građana „Paležnica“, Paležnica Donja. Sa svim korisnicima sklopljeni su ugovori, kojima su definisana prava, obaveze i uslovi za isključenje potrošača iz mreže. Sve odluke donosi Skupština udruženja na osnovu usaglašavanja na sastancima sa većinom učesnika. Najvažnije odluke za upravljanje sistemom su: Odluka o izgradnji vodovodnog sistema, Odluka o priključnoj taksi, Odluka o cijeni vode i troškovima uključenja i isključenja sa mreže.

Obračun vode vrši se jedanput mjesečno očitavanjem vodomjera svakog potrošača. Šahtovi su izgrađeni jednoobrazno, gdje je omogućen pristup u svakom momentu. S obzirom na to da je sistem nov, nije do danas bilo kvarova. Udruženje planira da angažuje lica za otklanjanje kvarova kada se ukaže potreba. Ispitivanje kvaliteta vode vrši JZU Institut za javno zdravstvo RC Doboje, najmanje jedanput mjesečno. Predsjednik Udruženja podnosi izvještaj Skupštini, koja zasjeda najmanje jednom godišnje. Sjednice se održavaju sa svim članovima (korisnicima vodovoda), kojima se prezentuje izvještaj i stanje ovog vodovodnog sistema.

Finansijsko upravljanje

Cijena vode je 2,00 KM/m³ vode, uz paušal od 4,50 KM po vodomjeru. Formirana je na osnovu kalkulacije i ekonomske održivosti vodovodnog sistema uz konsultaciju stručnog lica. Razlozi za relativno visoku cijenu su: mali broj korisnika, velika udaljenost sistema od izvorišta i glavnog bazena, visoki transportni troškovi i činjenica da se voda kupuje od vodovoda koji je u privatnom vlasništvu (vodovod „Osječani“). Visinu cijene priključka odredilo je Udruženje na sastanku sa svim učesnicima ovog vodovodnog sistema, gdje su troškovi izgradnje diktirali visinu cijene i ona iznosi 2100,00 KM. Trenutna naplativost je oko 96% i sistem je finansijski nezavisan. U ovom vodovodnom sistemu nema profesionalno zaposlenih lica. Članovi Udruženja dijelom rade volonterski i sa odgovornim upravljanjem sistem besprijekorno funkcioniše. Godišnji finansijski izvještaj je urađen za 2017. godinu i na sastanku predat APIF-u i korisnicima.

Primjer rješavanja problema s neredovnim platišama vode

Budući da većina korisnika vode ima i svoju individualnu vodu, dolazilo je do situacije, da li namjerno ili iz neznanja, da korisnici ventilima ne regulišu protok vode,

te iz sistema vodovoda pretoče u svoje individualne bunare-bazene. Prilikom očitavanja vodomjera utvrđeno je da pojedinci imaju nesrazmjerno veliku potrošnju, te je dolazilo do negodovanja zbog evidentirane potrošnje. Predstavnici Udruženja na licu mjesta su s potrošačem izvršili provjeru, ustanovili problem, te potrošaču ukazali na razlog visoke potrošnje. U dva slučaja potrošači su se uvjerali da nema greške na vodomjeru te su platili količinu potrošene vode.

Mjere za poboljšanje rada vodovoda

Najvažnije mjere koje bi doprinijele poboljšanju rada vodovodnog sistema su:

- manja ulazna cijena vode (iz vodovoda „Osječani“);
- pribavljanje građevinske i upotrebne dozvole (legalizacija sistema);
- priključivanje većeg broja potrošača.

MODEL UPRAVLJANJA: PRIVATNO PREDUZEĆE

Lična karta vodovoda "Rossa d.o.o." u opštini Tešanj

Opšti podaci o vodovodu

Lokalni vodovod „Rossa d.o.o.“ u opštini Tešanj opslužuje naselja: Novo Selo, Ljetinić, Medakovo, Rosulje i Žabljak. Vodovod je izgrađen 1991, a rekonstruisan 2012. godine. Na sistem je priključeno 1237 domaćinstava, odnosno 5600 stanovnika. Voda je zdravstveno ispravna i nema restrikcija u snabdijevanju. „Rossa d.o.o.“ posjeduje građevinsku dozvolu, urbanističku dozvolu i vodnu saglasnost.

Vlasništvo

Vlasnik vodovodne mreže i infrastrukturnih objekata su udjeljenici preduzeća „Rossa d.o.o.“. Vlasništvo je uknjiženo u sudskom registru.

Upravljanje vodovodom

Vodovodom upravlja društvo sa ograničenom odgovornošću „Rossa d.o.o.“, koje ujedno i upravlja vodovodom. Operater je sklopio ugovore za uslugu vodosnabdijevanja sa svim korisnicima. Obračun potrošnje vode obavlja se na osnovu očitavanja vodomjera, koji imaju svi korisnici. Naplativost je oko 90%, a neplatiše se mogu isključiti u skladu sa važećim propisima. Otklanjanje kvarova vrši tehnička služba preduzeća, a predviđena sredstva za održavanje planiraju se na osnovu planskih aktivnosti u tekućoj godini.

Ispitivanja ispravnosti vode vrše se u skladu sa ugovorom: svaki dan se vrše interne mikrobiološke analize u preduzeću, a dva puta u toku jednog mjeseca vrši se mikrobiološka i fizičko-hemijska analiza uzoraka vode u ovlaštenim laboratorijama. Uprava društva „Rossa d.o.o.“ podnosi izvještaje o radu Nadzornom odboru, a ovaj Skupštini udjeljenika.

Finansijsko upravljanje

Cijena vode je 0,81 KM/m³, a određena je uz poštivanje ekonomske opravdanosti rada sistema, uz nastojanje da se izmire svi tekući troškovi u sistemu, a priključna taksa na osnovu Pravilnika o načinu upravljanja i zaštiti sistema vodovoda „Rossa d.o.o.“. Prema odluci Opštinskog vijeća, cijena ne može biti viša od cijene usluge vodosnabdijevanja koja je odobrena javnom komunalnom preduzeću.

Društvo posluje sa tri uposlenika na puno radno vrijeme: direktor, vodoinstalater i inkasant. Iz cijene vode pokrivaju se svi operativni troškovi, a kapitalne investicije planiraju se finansirati iz priključnih taksa i drugih izvora.

Godišnji finansijski izvještaj se redovno podnosi Nadzornom odboru.

Mjere za poboljšanje rada vodovoda

Ključna mjera za poboljšanje rada vodovoda „Rossa d.o.o.“ je povećanje stepena naplate potrošene vode.

MODEL UPRAVLJANJA: JAVNO KOMUNALNO PREDUZEĆE

Lokalni vodovod "Vrhpolje" u opštini Sanski Most

Opšti podaci o vodovodu

Lokalni vodovod „Vrhpolje“ u opštini Sanski Most izgrađen je prije 1990. godine. Prva rekonstrukcija realizovana je 1996–1998, te finalizirana 2001. godine kada su rekonstruisani objekti. Druga rekonstrukcija realizovana je u periodu 2006–2008. godine i odnosila se na izgradnju novog cjevovoda Delića brdo – Lužani do Vrhpolja, gdje se nalazi pumpna stanica „škola Vrhpolje“, kojom se voda pumpa do rezervoara Vrhpolje da bi se potrošači u naselju snabdijevali gravitaciono.

Ukupan broj priključenih domaćinstava, korisnika vodovoda „Vrhpolje“ je 451, odnosno 1353 stanovnika. Voda je zdravstveno ispravna i snabdijevanje se odvija bez restrikcija.

Vlasništvo

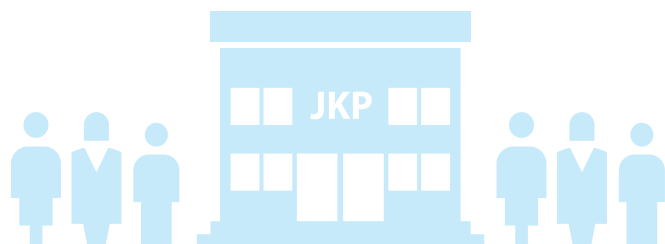
Vlasnik vodovodne mreže i infrastrukturnih objekata je opština Sanski Most. Vodovod ne posjeduje građevinsku i upotrebnu dozvolu.

Upravljanje vodovodom

Vodovodom upravlja JKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sanski Most, čiji je osnivač Opštinsko vijeće. Opština je, kao vlasnik vodovodnog sistema, Odlukom o prenosu prava upravljanja vodovodima na području opštine Sanski Most iz 1997. godine povjerila upravljanje ovim lokalnim vodovodom JKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Javno komunalno preduzeće ima sklopljene ugovore sa svim korisnicima. Obračun potrošnje vode vrši se jedanput mjesečno, s tim da se za parne mjesece u toku godine obračun vrši nakon očitavanja vodomjera, dok se za neparne mjesece u toku godine obračun vrši prosjekom prethodnih dvaju mjeseci. Vodomjeri se nalaze u šahtovima korisnika; u nekim slučajevima postoji više vodomjera u jednom šahtu. Šahtovi su uglavnom izmješteni na javne površine, a tamo gdje nisu, obezbijedena je saglasnost vlasnika da im se dozvoljava pristup u svakom momentu.

Odluku o cijeni vode donosi Opštinsko vijeće opštine Sanski Most, a odluku o priključnim taksama donosi Nadzorni odbor preduzeća. Trenutna naplativost je zadovoljavajuća – preko 95%. Ugovorom je regulisano da korisnik koji ne plati zaredom tri redovna računa automatski biva isključen do izmirenja duga (član 5 Ugovora o korištenju vode).

Kvarove otklanja Sektor održavanja vodovoda i kanalizacije u JKP ako se radi o većim kvarovima, a ukoliko je kvar manjeg obima, sanira ga inkasant zadužen za to područje.

U toku godine zdravstvena ispravnost vode se testira dva puta sedmično.

Javno komunalno preduzeće podnosi izvještaj Nadzornom odboru, Skupštini preduzeća i Opštinskom vijeću.

Finansijsko upravljanje

Opštinsko vijeće je odobrilo cijenu vode za domaćinstva u iznosu 1,05 KM/m³, bez PDV-a. Ova cijena omogućava pokrivanje svih operativnih troškova, a kapitalne investicije se finansiraju iz donacija. S obzirom na to da se sredstva za obavljanje komunalne djelatnosti obezbjeđuju iz cijene komunalnih usluga, preduzeće je bilo primorano da kroz kalkulativnu cijenu komunalne usluge obezbijedi tekuće i investiciono održavanje stalnih sredstava. Rast cijena u periodu od 2006. do septembra 2011. godine (električna energija 21%, natrijum-hipohlorid 21%, gorivo 33%, repromaterijal za održavanje vodovodne mreže u prosjeku 30%) uticao je na povećanje cijene vode. Kalkulacija cijene koštanja vode po kubnome metru izrađena je na osnovu prosjeka mjesečno fakturisane cijene vode i ukupnih troškova koji obuhvataju zahvatanje, prečišćavanje i isporuku vode korisnicima za piće vodovodnom mrežom do mjernog instrumenta potrošača i druge potrebe.

Preduzeće trenutno zapošljava 46 radnika, koji su raspoređeni u sektore: Sektor finansija, računovodstva i knjigovodstva, Sektor za opšte i kadrovske poslove, Sektor naplate, Sektor za investicije, Sektor za održavanje vodovodne i kanalizacione mreže, Sektor za distribuciju i kontrolu kvaliteta vode. Inkasant koji je zadužen za područje Vrhpolje–Hrustovo zadužen je za podjelu računa, očitavanje vodomjera, sanaciju kvarova, te kontrolisanje pumpnih stanica.

Preduzeće podnosi godišnji finansijski izvještaj Nadzornom odboru, Skupštini preduzeća i Opštinskom vijeću.

Primjer rješavanja problema s neredovnim platišama vode

Neredovni platiša vode obaviješten je opomenom pred isključenje ili opomenom pred tužbu da nije platio posljednja tri računa, pozivajući se na odredbe Ugovora o potrošnji vode. U slučaju da korisnik i pored opomene ne izmiri svoje obaveze, biva isključen i utužen. Ako bi se dogodilo da se korisnik ilegalno spoji, obavještavamo Opštinsku komunalnu inspekciju.

MODEL UPRAVLJANJA: MJESNA ZAJEDNICA

Lična karta vodovoda "Krečane" u opštini Visoko

Opšti podaci o vodovodu

Lokalni vodovod „Krečane“ u opštini Visoko opslužuje stanovnike mjesne zajednice Radovlje. Izrada projektne dokumentacije za vodovod počela je 2002, mreža vodovoda izgrađena je 2009, da bi se naplata utrošene vode od korisnika uvela 1. avgusta 2011. godine. Na vodovod je priključeno 520 domaćinstava, od kojih su 420 domaćinstava, odnosno 1700 stanovnika aktivni korisnici. Voda je zdravstveno ispravna i snabdijevanje se odvija bez restrikcija. Za rad vodovoda pribavljena je građevinska dozvola, vodna dozvola i određeni elaborati, a u toku je pribavljanje upotrebne dozvole.

Vlasništvo

Vlasnik vodovodne mreže je mjesna zajednica Radovlje, u skladu sa Odlukom Zbora građana mjesne zajednice o izgradnji, vlasništvu i prostoru kojeg vodovod pokriva. U građevinskoj dozvoli mjesna zajednica se navodi kao investitor, a samim tim i vlasnik vodovoda.

Napomena: U izgradnju vodovoda uložena su sredstva ZDK i opštine Visoko (kapitalni grant) u omjeru manjem od 40% ukupne vrijednosti vodovoda. Ostalo je izgrađeno samofinansiranjem korisnika.

Upravljanje vodovodom

Vodom upravlja Savjet mjesne zajednice (7 članova) koji ima funkciju Upravnog odbora i promjenljivog je karaktera (mijenja se svake 4 godine izborom novog savjeta). Predsjednik Savjeta mjesne zajednice je i predsjednik

Upravnog odbora, dok mjesna zajednica ima status pravnog lica i odgovorno lice u pravnom licu je predsjednik Savjeta mjesne zajednice. Ugovorom o potrošnji vode, koji je sklopljen sa svim korisnicima, definisana su ovlaštenja i obaveze Upravnog odbora. Za distribuciju i naplatu potrošnje vode i higijensku ispravnost zadužene su dvije osobe prema odluci Zbora građana mjesne zajednice. Najvažnije odluke za funkcionisanje vodovoda su: Odluka o izgradnji vodovoda; Odluka o početku obračuna potrošnje vode; Odluka o iznosu cijene vode po kubnome metru; Odluka o angažmanu lica koja obavljaju poslove u vezi s vodovodom; Pravilnik o potrošnji i korištenju vode; Odluka o refundiranju uložених sredstava za izgradnju vodovoda i Odluka o isključenju neplatiša vode.

Obračun vode vrši se jedanput mjesečno očitavanjem vodomjera svakog potrošača, a po nekoliko vodomjera nalazi se u zajedničkim šahtovima (od 3 do 10 njih). Šahtovi su uglavnom izmješteni na javne površine, a tamo gdje nisu, obezbijedena je saglasnost vlasnika da im se dozvoljava pristup u svakom momentu. Trenutna naplativost je zadovoljavajuća – preko 95%. Ugovorom je riješeno da korisnik koji ne plati zaredom tri računa automatski biva isključen do izmirenja obaveza i uplate prekršaja u određenom iznosu (član 7 i član 11 Ugovora o korištenju vode). Kvarove otklanja lice zaduženo za održavanje mreže vodovoda, a u slučaju većih kvarova ili obimnijeg posla angažuju se i dodatna lica za rad.

Ispravnost vode za piće vrši kantonalni Zavod za ispravnost hrane Zeničko-Dobojskog kantona. Na osnovu potpisanog ugovora rade se kvartalne analize (svaka 3 mjeseca), a prema potrebi rade se i dodatne analize vode – mikrobiološka i fizičko-hemijska analiza.

Administrativni radnik podnosi izvještaj o vodovodu (kvalitet vode, količina, fakturisani iznos, naplaćena sredstva, ostale pravne stvari) na redovnom sastanku Savjeta mjesne zajednice, koji donosi odluke o prihvata-

nju i izvještaj prezentuje na Zboru građana dostavljajući ga u pisanoj formi svakom potrošaču na uvid. Na kraju izvještaji budu dostavljeni nadležnoj opštinskoj službi za razmatranje na Opštinskom vijeću u okviru tematskih sjednica.

Finansijsko upravljanje

Cijena vode je 0,30 KM/m³, uz paušal od 3,00 KM po vodomjeru, u što je uračunata potrošnja 10 m³ vode. Nakon puštanja vodovoda u funkciju 2009. godine i testiranja izdašnosti izvora, analize visinskih razlika i prosjeka potrošnje te prvim popisom vodomjera 2011. godine, utvrđen je broj i potrebe korisnika, kao i rashodi koji bi obezbijedili samoodrživ projekat lokalnog vodovoda. Na osnovu ovih parametara, a na prijedlog Savjeta mjesne zajednice, Zbor građana je prihvatio ponuđenu cijenu po kubnome metru vode. Cijena priključka je određena na osnovu ukupnog iznosa koštanja projekta, kad su obezbijedena sredstva drugih nivoa i konačno utvrđena finansijska konstrukcija. Trenutno poslovanje obezbjeđuje pokrivanje osnovnih operativnih troškova. Kapitalne investicije planiraju se djelimično pokriti iz cijene vode, a djelimično iz vanjskih izvora. Tako, recimo, Zbor građana je usvojio prijedlog za proširenje mreže vodovoda i izgradnju dodatnog prihvatnog bazena za vodu (500 m³), te ugradnju mjernog aparata na izlazu iz trenutnog bazena. Sredstva će se obezbijediti iz vlastitih izvora od isporučenih količina vode i uz pomoć opštine i drugih nivoa vlasti.

U vodovodu „Krečane“ nema stalno zaposlenih. Odlukom Zbora građana angažovana su dva lica kojima se plaćaju paušalni iznosi za rad (administrativno-tehnički operater i vodoinstalater na održavanju sistema vode). Administrator radi sve poslove u vezi s vodovodom: popis vodomjera, obračun potrošnje, izrada i isporuka

računa za vodu, naplata potrošnje, rješavanje sporova, pravnih poslova, nabavke repromaterijala, izdavanje potvrda, saglasnosti, evidencija korisnika, isključenja neredovnih potrošača, referisanje Savjetu mjesne zajednice, podnošenje završnog računa vodovoda i druge poslove. Vodoinstalater obavlja poslove održavanja mreže vodovoda, saniranja kvarova, svakodnevnog kontrolisanja izvorišta i aparata za dezinfekciju vode (hlorinator), očitavanja vodomjera, blagovremenog dostavljanja zahtjeva za potrebni repromaterijal, evidencija skladišta. Godišnji finansijski izvještaj se pravi redovno, odobrava ga Savjet mjesne zajednice, a potom usvaja Zbor građana te se dostavlja nadležnoj opštinskoj službi za dalje izvještavanje.

Primjer rješavanja problema s neredovnim platišama vode

Neredovni platiša vode se obavještava računom za vodu da nije platio, pozivajući se na odredbe Ugovora o potrošnji vode. Pošto se oglušio, korisnik je isključen. Potom je isključeni korisnik nasilno otvorio katanac na šahtu i pustio vodu. Pozvan je MUP, sačinjen zapisnik i pokrenuta tužba protiv počinioca.

Mjere za poboljšanje rada vodovoda

Najvažnije mjere koje bi doprinijele poboljšanju rada vodovoda „Krečane“ su:

- pribavljanje upotrebne dozvole za korištenje vode;
- proglašenje šuma u vodozaštitnim zonama (I, II i III zona) šumama od posebnog značaja (nadležnost ZDK); odnosno pribavljanje prava služnosti;
- izgradnja novog bazena za akumuliranje zaliha vode za zadovoljenje potreba u periodima veće potrošnje vode;
- profesionalizacija radnih mjesta u vodovodu.

MODEL UPRAVLJANJA: GRUPA GRAĐANA

Lokalni vodovod „Lipnica“ u opštini Kakanj

Opšti podaci o vodovodu

Lokalni vodovod „Lipnica“ u opštini Kakanj opslužuje naselja: Brus, Čobe, Safundžije. Vodovod je izgrađen 1975, a rekonstruisan 2013. godine (zamjena 500 metara cijevi, plovni ventili, spojnice i poluspojnice). Na vodovod je priključeno 175 domaćinstava, odnosno 520 stanovnika. Voda je zdravstveno ispravna i snabdijevanje se odvija u kontinuitetu (bez restrikcija). Vodovod posjeduje urbanističku saglasnost, vodoprivrednu saglasnost, odobrenje za građenje i Rješenje o vodnoj dozvoli (na period od deset godina, od 21. 9. 2015. do 21. 9. 2025).

Vlasništvo

Vlasnici vodovodne mreže su korisnici vodovoda – u pratećoj dokumentaciji za izdavanje vodne saglasnosti jasno se navodi da vodovodom upravljaju i da su vlasnici infrastrukture korisnici vodovoda.

Upravljanje vodovodom

Vodovodom „Lipnica“ upravlja Upravni odbor od devet članova iz reda korisnika vodovoda izabranih na Zboru korisnika vodovoda (Zbor čine svi korisnici, odnosno

predstavnicima domaćinstava korisnika vodovoda). Predsjednik i zamjenik predsjednika Upravnog odbora su predstavnici korisnika vodovoda pred organima uprave. Odluke se donose na Zboru korisnika vodovoda „Lipnica“. Na prijedlog Upravnog odbora (9 članova iz reda korisnika) usvojen je Pravilnik o korištenju, održavanju i upravljanju vodovodom.

Sa svim korisnicima potpisani su ugovori utemeljeni na odredbama Pravilnika o korištenju, održavanju i upravljanju vodovodom „Lipnica“. Još nisu uvedeni vodomjeri, ali je u planu njihovo uvođenje. Novi korisnici se ugovorom obavezuju ugraditi vodomjere u postupku priključenja. Naplativost je 90%. Neplatiše mogu biti isključene, ali do sada nije bilo takvih slučajeva. Sva prikupljena sredstva za paušale i nove priključke se predaju u blagajnu i na žiro račun i koriste se za otklanjanje kvarova angažovanjem radnika iz reda korisnika. Prema potrebi mogu se angažovati i stručna lica izvan korisnika vodovoda.

Zdravstvena ispravnost vode redovno se ispituje; obavezujuća ispitivanja rade se dva puta godišnje, a prema potrebi i u više navrata.

Upravni odbor sačinjava izvještaj o radu i podnosi ga Zboru korisnika najmanje jednom godišnje.

Finansijsko upravljanje

Pravilnikom o korištenju, održavanju i upravljanju vodovodom se, između ostalog, definiše da je mjesečni paušal po domaćinstvu 5,00 KM, cijena priključka za nove naseljene stanovnike 300,00 KM, a za starosjedioce/nasljednike cijena priključka je 200,00 KM. Iznosi se uplaćuju na žiro račun ili neposredno inkasantu.

Za prikupljanje sredstava u naseljima koja koriste vodovod angažovana su tri inkasanta po osnovu ugovora o djelu. Trenutno se iz cijene vode mogu pokriti svi operativni troškovi i u tom smislu vodovod je finansijski nezavisan. Kapitalne investicije se planiraju iz vlastitih sredstava, uz dodatna sredstva opštine i kantona.

Godišnji finansijski izvještaj se redovno podnosi Zboru korisnika.

Primjeri rješavanja problema u vezi sa upravljanjem Na jednom od zborova korisnika jedan od korisnika izrazio je sumnju u nepravilno korištenje prikupljenih sredstava. Formirana je komisija koja je pregledala svu dokumentaciju i podnijela izvještaj o potpuno ispravnom utrošku sredstava prema validnim odlukama Uprvanog odbora i sa svom pratećom dokumentacijom (računi, ugovori i slično). Ovo je dobar primjer mogućnosti uvida u trošenje prikupljenih sredstava što, recimo, nemamo kod javnih preduzeća koja upravljaju vodovodom.

Drugi primjer odnosi se na brzu reakciju popravke kvara nastalih usljed poplava i klizišta. Naime, popravci

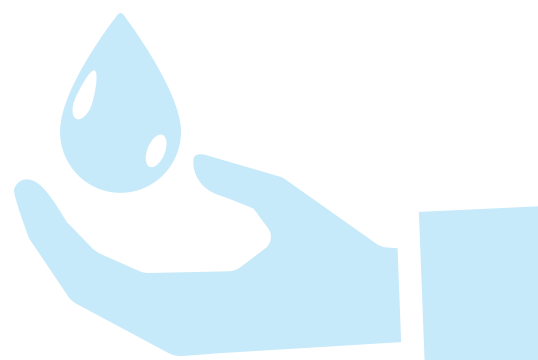
se pristupilo odmah uz saglasnost Odbora koji se sastao po hitnoj proceduri. Provjerom u Opštini – Zavodu za planiranje i gradnju trebalo je na tražene (oštećene) ventile čekati nekoliko dana od narudžbe do dostave, a zahvaljujući vlastitim sredstvima situacija je riješena za samo jedan dan. Ilustrativno na drugim vodovodima po nekoliko dana nije bilo vode, dok je na vodovodu „Lipnica“ zabilježen nedostatak od jednog dana koliko je trajala popravka i punjenje bazena.

Mjere za poboljšanje rada vodovoda

Najvažnije mjere koje bi doprinijele poboljšanju rada vodovoda „Lipnica“ su:

- uvođenje vodomjera i reguliranje cijena po potrošnji sa dvije tarife: nižim iznosom za utvrđeni prosjek korištenja po domaćinstvu i viši za prekomjerno korištenje vode;
- ugradnja filtera na glavnom vodu;
- upošljavanje najmanje jedne osobe na puno radno vrijeme, koja će voditi administrativno-koordinatorske poslove.

MODEL UPRAVLJANJA: UDRUŽENJE GRAĐANA

Lokalni vodovod “Maoča–Palučak–Rovine” u opštini Živinice

Opšti podaci o vodovodu

Lokalni vodovod “Maoča–Palučak–Rovine“ nalazi se u naselju Šerići, opština Živinice. Vodovod je izgrađen 1973. (izvorište Rovine), a rekonstrukcije su realizovane 1981. godine (izvorište Palučak); 1989. (izvorište Maoča) i 2013. godine (rekonstrukcija mreže). Na vodovod je priključeno 730 domaćinstava, odnosno 1950 stanovnika. Voda je zdravstveno ispravna i snabdijevanje se odvija bez restrikcija. Zemljište na kome se nalaze izvorišta i rezervoari je kupljeno i prevedeno u vlasništvo ovog vodovoda. Vodovod posjeduje građevinsku dozvolu za izvorište „Maoča“.

Vlasništvo

Vlasnik vodovodne mreže su građani, članovi Udruženja korisnika vodovoda. U Udruženju postoji tačna evidencija svih članova.

Upravljanje vodovodom

Vodovodom upravlja Udruženje građana, korisnika vodovoda „Maoča–Palučak–Rovine“. Za funkcionisanje vodovoda donijeta je Odluka o visini priključne takse i Odluka o cijeni vode. Odluku o priključnoj taksi donosi Upravni odbor sastavljen od 11 članova iz različitih dijelova mjesne zajednice. O eventualnim povećanjima

cijene vode odlučuje Skupština, a na osnovu prijedloga Upravnog odbora, koji je propraćen kvalitetnim obrazloženjima.

Sa svim korisnicima se potpisuju ugovori. Jedan primjerak se čuva u arhivi. Svi korisnici imaju vodomjere koji su smješteni u neposrednoj blizini kuća. Naplativost je oko 80%. Postoji mogućnost isključivanja neplatiša, ali uglavnom se sve rješava na miran i korektan način.

Ljudi koji nemaju novac da plate imaju mogućnost da odrade nekoliko dnevnica na poslovima čišćenja, kopanja kanala i slično. Osim toga, za dugotrajnije dužnike nudi se mogućnost plaćanja u ratama.

Za otklanjanje kvarova angažuje se dežurni serviser. Serviser se bira na osnovu konkursa i ima obavezu da bude na raspolaganju 24 sata. Ukoliko se negdje pojavi kvar, serviser uzima alat, pribor i repromaterijal iz priručnog magacina, a zatim pristupa otklanjanju kvarova. Serviseru se putem ugovora o djelu uplaćuje naknada za izvršene popravke. Serviser svakog mjeseca pravi specifikaciju potrebnog repromaterijala na osnovu koje Upravni odbor donosi odluku o nabavci rezervnih dijelova i repromaterijala. Nabavljeni repromaterijal se skladišti u priručnom magacinu koji se nalazi u okviru prostorija Udruženja.

Ispravnost vode se ispituje svaka tri mjeseca, a prema potrebi i češće. Uzorci za analizu se uzimaju na tri izvorišta, na rezervoarima, kao i u mreži odnosno iz česama korisnika. Analize se vrše u Zavodu za javno zdravstvo Tuzlanskog kantona. Za svaku analizu se dobija pet primjeraka dobivenih rezultata koji se predaju nadležnim institucijama.

Upravni odbor održava sastanke jednom mjesečno. Skupština udruženja se održava na kraju svake kalendarske godine. Skupštinu čine svi članovi Udruženja. Na Skupštini se podnosi finansijski izvještaj i izvještaj o radu u toku godine.

Finansijsko upravljanje

Cijena vode je 0,4 KM/m³, a cijena priključka 350 KM. Cijene su određene na osnovu troškova rada i održavanja sistema vodosnabdijevanja. Za eventualna povećanja cijene saziva se vanredna Skupština, na kojoj se donosi odluka o povećanju cijene. U vodovodu nema profesionalno zaposlenih, ali postoje ljudi koji se angažuju prema potrebi za poslove popisivanja utroška vode, prikupljanja novca i vođenja blagajne. Iz cijene vode mogu se pokriti svi operativni troškovi. Kapitalna ulaganja planiraju se kroz izradu i kandidovanje projekata na raspisane konkurse. Osim toga, preko vijećnika – korisnika vodovoda svake godine kandiduju se projekti za finansiranje iz opštinskog budžeta. Ukoliko se traži određeno sufinansiranje iz vlastitih izvora (blagajna vodovoda), obezbjeđuju se neophodna novčana sredstva.

Godišnji finansijski izvještaj se redovno radi i predaje u AFIP, a svake godine se održava Skupština na kojoj se finansijski izvještaj podnosi članovima – svim korisnicima vodovoda.

Primjer rješavanja problema s neredovnim platišama vode

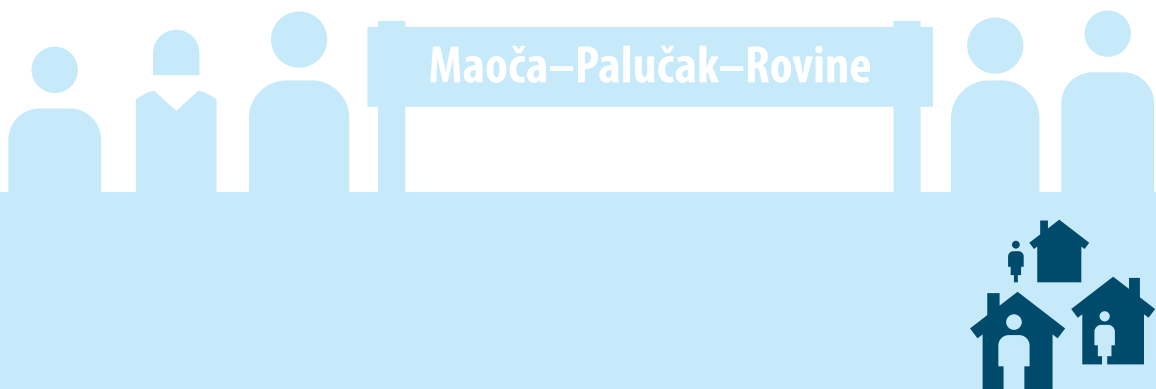
Veliki problem predstavljaju radovi na rekonstrukciji mreže. Prilikom ovih radova potrebno je izvršiti određene radove na privatnoj zemlji. Da bismo izbjegli sukobe s vlasnicima, pružamo im mogućnost da sami izvrše potrebne iskope na svojoj parceli. Na ovaj način ljudi imaju mogućnost da nešto zarade, a izbjegavamo potencijalne sukobe i probleme.

Mjere za poboljšanje rada vodovoda

Najvažnije mjere koje bi doprinijele poboljšanju rada vodovoda “Maoča–Palučak–Rovine“ su:

- izgradnja novog (većeg) rezervoara zapremine 450 m³, jer postojeći od 130 m³ neće moći zadovoljiti sve potrebe za kontinuiranim vodosnabdijevanjem;
- nabavka i instaliranje uređaja za automatsko doziranje hlora;
- zaštita izvorišta Rovine, koje se nalazi na području šumskog kompleksa Dubrava.

Katalog lokalnih vodovodnih sistema u Bosni i Hercegovini

U izradi Kataloga učestvovali su:

Članovi projektnog tima: Dalibor Đerić, Emilija Mažar, Snežana Mišić Mihajlović,
Zoran Petrović u saradnji sa: Meldina Kokorović-Jukan i Jasmina Okičić

Predstavnici operatera lokalnih vodovodnih sistema: Mladen Dujaković (Ristovac,
Čelinac), Senad Golijanin (Krečane, Visoko), Merima Gradinčić i Emir Trožić
(JKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sanski Most), Miroslav Milošević (Paležnica Donja, Doboj),
Esad Ogrić (“Rossa d.o.o.”, Tešanj), Maksuma Topalović (NVO „Alternative“ Kakanj),
Mehmed Trnjanin (Kotorsko, Doboj), Amir Tursunović (Šerići, Živinice),
Zoran Simić („Osječani d.o.o.“ Doboj)

Ova publikacija je urađena uz pomoć Evropske unije. Sadržaj ove publikacije je isključiva
odgovornost Centra za menadžment, razvoj i planiranje – MDP Inicijative i ni u kom slučaju
ne predstavlja stanovišta Evropske unije. Publikacija je izdata u okviru projekta „Voda za sve“,
koji finansira Evropska unija, a provode Centar za menadžment, razvoj i planiranje –
MDP Inicijative iz Doboja i Udruženje za oblasti voda i zaštite okoliša,
Aquasan mreža u BiH iz Bihaća.

Centar za menadžment, razvoj i planiranje MDP Inicijative,
Kolubarska 36 Doboj; 053 200 370; info@mdpinicijative;
www.mdpinicijative.ba;